

УДК 94(477.8)"19":329.614

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ,
м. Дрогобич

ЗНАЧЕННЯ КОНСПІРАТИВНИХ ЗАХОДІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПІЛЛЯ КАРПАТСЬКОГО КРАЮ ОУН

Стаття присвячена одному з найбільш важливих напрямів діяльності підпільної організації – конспірації. З'ясовано, що в умовах використання репресивно-каральною системою цілого комплексу агентурно-оперативних та спеціальних засобів вдало розроблена і суворо дотримувана конспірація дозволяла протягом майже десяти років вести боротьбу проти утвердження радянської адміністрації на західноукраїнських землях. Доведено, що у підпіллі мала місце низка порушень правил конспірації, які вели до втрати значних людських та матеріальних ресурсів.

Ключові слова: конспірація, Карпатський край, ОУН, УПА.

Ilnytskiy V. The Significance of Conspiratorial Activities in the Carpathian Region of OUN Underground. This article deals with one of the most important activities of the underground organization – the conspiracy. It was found that under repressive and punitive system, which made an ample use of intelligence-operational and special measures, a well developed conspiracy allowed for almost ten years of resistance against the establishment of the Soviet administration in Western Ukraine. It was proved that the underground movement violated conspiracy for a number of times, which led to the loss of significant human and material resources.

Keywords: conspiracy, Carpathian land, OUN, UPA.

Ильницький В. Значение конспиративных мероприятий в деятельности подполья Карпатского края ОУН. Стаття посвящена одному из наиболее важных направлений деятельности подпольной организации – конспирации. Выяснено, что в условиях использования репрессивно-карательной системой целого комплекса агентурно-оперативных и специальных средств удачно разработана и строго соблюдаемая конспирация позволяла на протяжении почти десяти лет вести борьбу против утверждения советской администрации на западноукраинских землях. Доказано, что в подполье был допущен ряд нарушений конспирации, которые вели к потере значительных человеческих и материальных ресурсов.

Ключевые слова: конспирация, Карпатский край, ОУН, УПА.

Постановка проблеми. Конспірація у житті підпільника відіграла особливо важливе значення. Адже завдяки вдало розробленим принципам конспірації, вдавалося забезпечувати життєздатність організації та тривалий опір окупантам. Розробка принципів конспірації, донесення її сутності до усіх членів, контроль за її дотриманням були поставлені в організації на високому рівні. Конспірація стосувалася усіх без винятку сфер життя (організаційне, особисте і т.д.). Реальність диктувала свої правила, а відтак змінювалися умови боротьби. Відповідно до обставин у процесі діяльності корегувалися принципи конспірації.

Аналіз досліджень. Проблема вивчення конспіративного напрямку у діяльності підпілля не знайшла свого відображення у наукових дослідженнях. Питання конспірації порушувалася в узагальнюючих працях із історії українського визвольного руху А. Кентія, Ю. Киричука, А. Русначенка, В. Сергійчука [42; 43; 44; 47; 48]. Однак окремого висвітлення цей аспект не отримав. Саме відсутність комплексних робіт, присвячених різним напрямкам цієї діяльності, зумовлює актуальність даної розвідки.

Мета статті полягає у з'ясуванні – на основі невідомих та маловідомих документів – особливостей конспірації як одного з істотних напрямків діяльності підпільної організації. Завдання дослідження – виокремити її основні напрямки, простежити розробку основних засад у процесі боротьби та покарання за порушення.

Виклад основного матеріалу. Початок переходу до суворої конспірації був покладений на початку 1945 р. після перших значних втрат серед підпілля. Відповідно виникла необхідність у виробленні нових організаційних форм боротьби. Зокрема, констатувалася потреба переходу у глибоке підпілля. Його сутність полягала в тому, що бійці і командири відділів УПА не повинні були знати керівників ОУН та місць їхнього розташування. Станичні провідник і господарчий не мали нічого спільного з УПА. Повстанці забезпечували себе через більшовицькі продради, а також шляхом збройних нападів і пограбувань транспорту, магазинів, сільпо тощо. Члени ОУН не мали права розконспіровуватися перед УПА і навпаки [50, 536–537].

Забороні обговорення підлягали такі дані: ім'я, прізвище, походження, праця в легальних обставинах, родинні дані, місцевості перебування, навчання, власні знайомства у легальному житті, псевдо, колишні організаційні функції, зверхники, участь у вишколах, відділах, рейдах, боях, поодинокі виконувані доручення та вчинки, безпосередні зверхники, їхні функції, минуле, псевдо, хати, прізвища господарів, підхід до хат, їхнє розташування, призначення, криївки, магазини, їхня побудо-

ва, маскування, місце, стан людей, зброї, грошей, медикаментів, харчів, симпатиків, які живуть легально і нелегально, характеристику членів, також їхню фахову і моральну вартість.

Акцент робився, у першу чергу, на особистій конспірації. Адже кадри були основою організації, а з роками боротьби втрата висококваліфікованих і освічених працівників болісно позначалася на роботі організації. Кожна особа, яка йшла у підпілля, повинна була обрати собі псевдонім. Псевдонім члена становив велику організаційну таємницю. Про нього знав безпосередній керівник і друзі самого підпільника, пов'язані із ним організаційно. При цьому керівник міг знати псевдо членів лише двома шаблями нижче і не більше (наприклад, провідник надрайону міг знати псевдо членів району і куща, але не нижче). Псевдонім потрібно було конспірувати перед членами організації, не пов'язаними безпосередньо із підпільним членом, а також перед цивільним населенням. Член мав декілька псевдонімів, якщо він виконував кілька функцій і працював у декількох районах. Власний псевдонім підпільник був зобов'язаний постійно змінювати. Псевдоніми потрібно було змінювати навіть після арешту осіб, які знали його. Одне псевдо використовувалося для контактів зі своїми підлеглими, інше – для свого зверхника. До речі, така практика у підпіллі призводила до серйозної плутанини чекістів. Приміром, у жовтні 1946 р. був складений план із ліквідації груп на території Дрогобицької області. Після цього одразу були змушені скласти доповідну міністрові внутрішніх справ УРСР генерал-лейтенанту Т. Строкачу, в якій пояснювали причини чисельних змін та ротацій у підпіллі, доводили до відома про виявлені нові організації, а також наводили приклади відомих змін псевдонімів керівників і членів ОУН [12, 278–281]. Так, одним із найбільш конспіративних підпільників був Володимир Фрайт – провідник Дрогобицького окружного проводу ОУН та в.о. організаційного та господарчого референтів (05.1949 – 08.1950), а відтак провідник Калуського окружного проводу ОУН (08.1950 – 12.1951). У різний час він користувався псевдами «Жар», «Карб», «Владан», «Батько», «Владко», «Роман», «Вир», «інж. К. Владан», «АГБ», «98», «96», «90», «456», «202», «082», «090», «016», «16», «5647», «Б-7».

У підпіллі особливою мірою наголошувалося на необхідності дотримуватися конспірації в організаційній роботі. Зокрема, кожний член організації повинен був бути членом організаційного звена**, знати свого безпосереднього організаційного керівника, якому повинен звітуватися про стан роботи і виконувати його накази. Організаційному провіднику член зобов'язаний був звітуватися про всі таємниці організаційного й

** Організаційна одиниця ОУН. Під такою назвою згадується у документах.

особистого життя відтоді, коли він почав працювати під його керівництвом. Про таємниці особистого й організаційного життя за період роботи член звітувався тільки за вимогою свого організаційного керівника.

Наголос робився і на дотриманні конспірації у щоденній роботі в організації. Конспірація стосувалася роботи окремого звена (гуртка). Про роботу в організаційному звені знали всі його члени, якщо вони брали в ньому безпосередню участь. У випадку, коли член виконував окремо доручену йому роботу, то звітувався про неї тільки перед керівником звена. Члени організаційного звена не повинні були говорити між собою про своє організаційне й особисте минуле [29, 229; 8, 41; 41, 176; 34, 67]. Перед керівником територіальної організації члену потрібно було конспірувати відомі йому спеціальні сховища, місця магазинів, спецдомівок (в окремих випадках на вимогу зверхника дозволялося розкривати ці таємниці) [29, 229; 36, 33].

У протоколі допиту від 24 жовтня 1949 р. Петро Орищак зазначав: із розмов з охоронцем «Степаном» він довідався, що «Жар» дуже строгий із підлеглими, сварив за найменші провини, примушував багато працювати. У зв'язку з цим він не користувався авторитетом серед оточуючих осіб. Це ж саме підтвердили учасники охоронної боївки «Жара». Останні також розказували, що «Жар» у своїй роботі дуже конспіративний і прививав ці елементи конспірації учасникам своєї охоронної боївки. Так, «Жар» у місці свого переховування категорично забороняв гучно розмовляти, співати, стукати. Щоб уникнути шуму і тим самим не виявити себе, «Жар» навіть не дозволяв рубати сокирою, а змушував своїх охоронців перерізати дрова ножем. З метою шифрування свого місця переховування «Жар» наказував охоронцям при виході на пункти зустрічі із кур'єрами чи іншими учасниками ОУН ніколи не заходити з тієї сторони, де було місце переховування. При зустрічах із учасниками підпілля ОУН учасникам охоронної боївки «Жара» заборонялося говорити про те, у кого в охороні вони перебували і навіть приблизно, де переховувалися та чим займалися. В селах, де заготовлялися продукти харчування учасниками охоронної боївки «Жара», останні ніколи не називали своїх оунівських псевд, а лише умовно зверталися один до одного по іменах. Оскільки населення сіл, де заготовлялися продукти харчування учасниками підпілля, ОУН по озброєнню часто орієнтувало, хто вони і у кого перебувають в охороні. «Жар» зняв із озброєння своєї охорони автомати СС-МПП і озброїв майже всіх автоматами ППШ. Крім того, «Жар» забрав частину учасників охоронної боївки, яких уже знало населення і замінив їх новими підпільниками із колишніх сотень УПА, яких ніхто не знав [2, 28–30].

Керівник не мав права розшифровувати перед підлеглими своєї організаційної посади. Організаційне становище керівника конспірувалося перед його охоронцями. Командири УПА і провідники ОУН ретельно конспірували себе перед місцевими членами ОУН. Наприклад, «Мир» завжди видавала себе за стрілка боївки, яка його ж охороняла. Керівник ніколи не повинен говорити про своїх підлеглих та про підпорядковану йому територію. Він виступав перед підлеглими як людина, наділена правами керівництва. Загальне керівництво за дотриманням конспірації покладалося на керівника організації відповідної організаційно-територіальної одиниці. Водночас керівник не повинен був примушувати підлеглого розказувати про спецтаємниці. Керівник повинен був приглядатися до роботи своїх підопічних та їхнього особистого життя. Контроль не повинен був перетворитися на самоціль. Його функція – виправлення ненормального становища організації та налагодження конспірації. Після подібного роду контролю потрібно було давати підлеглим лекції про конспірацію [20, 177; 8, 41].

Підлеглий після прибуття керівника повинен був одразу його ознайомити з умовами перебування й роботи, а також вимогами конспірації на своїй території. Керівнику не потрібно було розкривати спеціальних справ, якщо він цього не вимагав [20, 177; 8, 42]. Підлегли не запитували свого керівника про його функції. У підпіллі докладали значних зусиль для знищення неконспіративної звички – говорити про власні функції. Наприклад, я є районним провідником, референтом пропаганди при такому-то проводі тощо. Посада конспірувалася перед всім загальною членів організації і навіть перед підлеглими.

З особливою ретельністю конспірувалася організаційна побудова організації, що становило сувору організаційну таємницю. Член (керівник) знав організаційну структуру нижчих ланок і його ніколи не посвячували у структуру вищих ланок. Кожний член посвячувався в цю таємницю настільки, наскільки це йому було необхідно для організаційної роботи. Відкрито писати про організаційну схему і названі звена не можна було в записниках, звітах тощо. Ці справи тільки обговорювалися. Таким чином, керівники організації зобов'язані були зберігати організаційну таємницю і контролювати дотримання її всіма членами. Розголошення цієї таємниці трактувалося, власне, як замах на основи конспірації [34, 68].

Конспіративні заходи стосувалися також організаційних записок (штафет). Зокрема, остання повинна була писатися чітко, дрібними буквами і на тонкому папері, коротко і з важливих справ. Доцільним було змінювати постійно стиль написання листів. Водночас наголошувалося: потрібно старатися якомога менше писати. Заборонялося вживати

організаційні посади, звена, інструкції, зміни в роботі, плани роботи, лінії зв'язку, персональні переміщення, дані, становище людей, розташування членів, характеристику членів, організаційні зміни, інструкції організаційної будови, кількість членів, зброї, стан каси, продовольчі і технічні запаси, точки і лінії зв'язку. При написанні записок і листів слід було виходити з позиції, що даний лист може потрапити у руки ворога. Відтак потрібно було подавати інформацію так, щоб її розумів тільки той, до кого надсилався лист. У разі крайньої необхідності ця інформація повинна була подаватися кодом і шифром, решту передавалося усно. Записка повинна була розпочинатися зі слова «Другу...», вказуючи умовний знак, число чи букву. Так само вона й закінчувалася. Водночас заборонялося зберігати організаційні записки. При отриманні штафети її треба було вивчити, запам'ятати порушені там питання, справи для виконання, записати на окремому клаптику паперу, а записку знищити. Зберігання записок було грубим порушенням правил конспірації. Облікові матеріали й інструкції, суспільно-політичні звіти, репортажі і замітки дозволялося писати, але зберігати їх потрібно було передрукованими на машинці чи типографічним способом, не тримати при цьому рукописів. У переписці потрібно було використовувати спеціальне псевдо і в жодному разі не підписуватися загальновідомим іменем, не називати себе і адресата за функціями, вживати шифр. Конспіруванню підлягало датування переписки (написання й висилки листа). Рекомендувалося робити спеціальні позначення, щоб переконатися, чи хтось третій не читає переписку [29, 229; 20, 180; 8, 45; 35, 34]. Не тільки в записниках, але і в суспільно-політичних звітах заборонялося вживати позначення організаційних звен, підрайонів, надрайонів. Слід було використовувати тільки радянський адміністративний поділ: район, область, республіка. При написанні репортажів, споминів, дописів дозволялося подавати дані, описувати факти, які не нашкодять населенню чи організації (писати головно про відомі речі) [34, 69].

Саме спецоргани особливо ретельно полювали не лише за підпільниками, але й за їхніми архівами. Порушення правил конспірації вело до втрати архівів, захоплення їх чекістами. Так, за даними агентів «Ромко» і «Орест» в районі хут. Забугай Войнилівського р-ну Станіславської області в 1944 – 1945 рр. переховувався крайовий провід ОУН на чолі з Я. Мельником-«Робертом». Там же знаходилися окремі члени Проводу ОУН. При переміщенні Крайового проводу ОУН у старому місці в криївках залишилися великі архіви Карпатського крайового і Проводу ОУН. Чекісти почали полювати на них. Приблизне місцезнаходження криївок із архівами знали місцеві мешканці хутора Забугай, де постій-

но переховувався один підпільник, спеціально залишений «Робертом» для охорони архіву. Використовуючи факт, що «Роберт» вбитий і про це відомо населенню, чекісти дали завдання спецгрупі під видом підпільників відвідати хутір Забугай і зав'язати контакти з місцевими мешканцями з метою для виявлення місця зберігання архівів чи захоплення підпільника, залишеного Я. Мельником-«Робертом» для їх охорони [22, 53].

Ігнорування вимог конспірації певною мірою сприяло спецорганам у боротьбі з підпіллям. У вбитих провідника Станиславівського окружного проводу ОУН Петра Федюшки-«Готура» і референта СБ Станиславівського окружного проводу ОУН Юрія Янишина-«Шаха» серед виявлених документів були документи та звіти СБ Дрогобицького, Калуського і Коломийського окружних проводів. Це, до речі, дало підстави чекістам припускати, що «Шах» одночасно виконував функції референта СБ крайового проводу ОУН [19, 48].

Траплялися випадки, коли документи здавали самі керівники. Наприклад, заарештований Микола Кричун у своїх зізнаннях 5 червня 1952 р. зазначив: архів Вижницького надрайонного проводу ОУН він зберігав у криївці, в якій переховувався із осені 1950 р. до квітня 1951 р. Криївка побудована на схилі гори в лісовому масиві Синівка, дещо віддалена від населених пунктів. Найближче до цього місця розташоване село Усть-Путилів Путильського р-ну Чернівецької області. Однак відстань від криївки до села складала близько 10 км. Архів починався із 1947 р. Він складався з інформаційних документів, зібраних для підпілля, копій звітів про роботу, оунівської літератури і брошур, копій текстів, які друкувалися в надрайоні і поширювалися на території Вижницького і Путильського районів. Усі документи знаходилися у бідоні з-під молока [33, 322].

Член підпільної організації повинен був говорити про свої організаційні справи тільки зі своїм безпосереднім зверхником. З ним обговорювалися накази і їхнє виконання, таємні організаційні інструкції. Водночас ці питання заборонялося обговорювати зі своїми співпрацівниками (члени звена), якщо ті не брали участі у виконанні цієї роботи. Говорити дозволялося про завершені справи. Таким чином, усі дії обговорювалися зі своїми безпосередніми зверхниками. Зверхник, у свою чергу, обговорював організаційні таємниці зі своїм керівництвом. Членам звена дозволялося обговорювати між собою тільки справи, які виконувалися разом. Про виконувану в даний момент роботу і про поодинокі справи знав тільки безпосередній зверхник члена та члени, які безпосередньо брали участь в цій роботі [35, 34].

Різного роду архіви, архівні матеріали, зброю, продукти харчування слід було переховувати так, щоб не зіпсувалися і не потрапили у руки ворога. Навіть зміст таємних документів не повинен був стати відомий ворогам. Зберігати таємниці документів потрібно було вчити кожного члена організації. У блокнотах заборонялося робити виписки, які становили організаційні таємниці.

Підпільник не мав права потрапити до рук ворога. Якщо таке трапилось, то він не повинен був розкривати ворогові жодної таємниці. У випадку, коли ворог навіть і знав організаційні таємниці, арештант не повинен був їх підтверджувати. Принцип був один: коли гине підпільник, то тільки сам, а не тягне за собою смерть друзів, які повинні продовжувати боротьбу. Зрозуміло, що лише вимог конспірації було замало. Потрібно було підготувати до цього морально всі кадри і населення. Пам'ятати, що будь-які правила конспірації перестають такими бути, якщо про них довідується ворог. Водночас конспірація не повинна ставати перепоною у розгортанні революційної боротьби. При цьому пам'ятати – від конспірації до боягузтва лише один крок. Водночас усе це не означало, що не можна бути серед мас і вести пропагандистську роботу. Останню потрібно було посилювати постійно, оскільки це найкращий зв'язок Організації з масами [20, 181; 8, 45–46].

Конспірація стосувалася особливостей спілкування з населенням. Так, підпільники у розмовах та зустрічах з населенням повинні були обережно висловлюватися, контролювати кожне сказане слово, щоб не розконспірувати свого місця перебування, людей, які надавали прихисток, чи іншу допомогу. Особливо слід було конспірувати перед населенням своє попереднє організаційне становище і приватне минуле, попередньо здійснювану роботу, зв'язки. З населенням дозволялося обговорювати ті питання, з приводу яких прийшли підпільники. До самого місцевого населення також ставилася вимога дотримуватися конспірації.

Суворій конспірації підлягали питання організаційних зустрічей підпільників або осіб, пов'язаних з ними. Дотримуючись загальних заasad конспірації, потрібно було періодично змінювати адреси, зв'язкові пункти, псевда, лінії та методи. На зустрічах керівника із підлеглими заборонялася присутність охоронців. Членам із різних організаційних звен заборонялося спільно перебувати на постої, організувати заготовлю харчів, рейдувати тощо. Пріоритетний принцип у налагодженні зустрічей полягав у тому, що повинні зустрічатися між собою тільки члени, організаційно пов'язані між собою.

Регламентувалися зустрічі з населенням. Іноді такі зустрічі дозволялися, однак із обмеженою кількістю цивільних. Кожний член організації

зобов'язувався мати кілька власних конспіративних квартир, у яких час від часу зустрічався зі своїми контактами. Їх він також конспірував перед іншими членами (навіть власного звена). Про ці хати і людей члена міг знати його безпосередній зверхник. Водночас підпільникам заборонялося відкрито ходити на хрестини, весілля, забави, вечорниці, до дівчат і родини.

Вдало налагоджений зв'язок відігравав особливе значення у підпільній роботі. Тому сам зв'язок і його види підлягали суворій конспірації. Дотримуючись цього, зв'язкові (кур'єри) зобов'язані були мати тільки одного організаційного зверхника, якому підпорядковувалися організаційно і ділово. Зв'язковому не могли давати доручення двоє чи більше зверхників. Зв'язковому заборонялося називати іншим членам організації адреси направлених записок, місця зустрічей, псевда, зв'язкові пункти, шляхи переходів, криївки, квартири, які використовувалися як зв'язкові, кількість пошти, назви предметів, які транспортувалися, осіб, які переходять через лінію зв'язку. Особам (навіть керівним членам), які переходили по зв'язку, заборонялося будь-що розказувати про його особливості. При зустрічі зв'язкових із двох пов'язаних між собою пунктів заборонялося вести будь-які розмови про роботу зв'язкових пунктів. Дозволялося лише передати пошту чи інші усні дані. На керівників зв'язкових ліній покладалося завдання вести ретельний контроль за дотриманням засад конспірації [34, 72; 35, 35]. Водночас на пункті зв'язку, у місцях проживання (криївка, хата) заборонялося зберігати пошту зв'язкових (пакели, записки) більше, ніж один день. У разі необхідності тривалішого утримання пошти її потрібно було переховувати в окремому від проживання місці. Пошту слід було особливо конспірувати перед місцевим населенням і, в першу чергу, перед більшовиками. Під час небезпеки та, щоб уникнути її попадання у руки ворога, останню потрібно було за будь-яких обставин знищити. Про важливість і необхідність конспірації у підпіллі зазначав заарештований Володимир Андрухів у своїх зізнаннях від 29 березня 1945 р. Так, на відміну від раніше існуючого порядку, відтепер у селах вводилися чергові, які підпорядковувалися зв'язковій. Якщо раніше від одного пункту зв'язку до іншого скеровувалися самі зв'язкові, то тепер ішли чергові, які майже щоденно змінювалися. Натомість зв'язкові залишалися одні і ті ж. Їх ніхто не знав в обличчя. Ця система почала застосовуватися з лютого 1945 р. і введена була ще не у всіх районах [4, 35]. З метою конспірації раніше діючі жіночі сітки ОУН повністю ліквідовувалися. Їхні кадри вливалися в загальну організацію по референтурах. Ліквідація жіночої сітки зумовлювалася тим, що до роботи у цій референтурі було залучено багато легально про-

живаючих жінок. Це призводило до розконспірації організації. Відтепер по зв'язках ОУН дозволялося направляти не менше двох осіб для того, щоб вони були разом і контролювали один одного. Якщо хто-небудь із направлених по зв'язках на шляху відстав, він повинен був повернутися до свого керівника і пройти там перевірку СБ чи жандармерії. Керівний склад ОУН і УПА також взаємно контролювався. Служба безпеки у всіх підпільних і повстанських ланках мала своїх людей [4, 36].

Ретельно конспірувалася криївка, яка становила сувору організаційну таємницю. Про неї могли знати тільки ті, які в ній перебували. Керівник криївки міг у виняткових випадках завести у криївку сторонніх осіб, повідомивши про це свого організаційного зверхника. Криївка, в якій перебували особи, що в ній постійно не проживали, трактувалася непевною і при найближчій нагоді її слід було змінити. Сама криївка, її будова, величина, спосіб організації, маскування, входи й виходи, місце, підхід були особливою таємницею, про яку нікому не можна було розказувати, за винятком організаційних зверхників [34, 73; 35, 36]. Уже згаданий Володимир Андрухів вказав, що почали застосовувати метод приготування криївок людьми, які зовсім не знали цієї місцевості. Крайовий провідник ЗУЗ – «Дорош»-«Аркадій» весь час переховувався у селах Дев'ятники, Юшківці (тепер Жидачівського району), В'ятвяги (тепер Мостиського району Львівської області). Водночас для нього там криївки будували члени ОУН із Рава-Руського району, які не знали, де вони знаходяться. Після закінчення роботи їх усіх вночі транспортували на попередню територію. Частина із працівників висловлювала припущення про перебування на Кременеччині [4, 36].

Погана конспірація призводила до загибелі кадрів та матеріальних втрат. Під час проведення операції органи МДБ в лісовому масиві на південний захід від хут. Стайки Банилівської сільради Сторожинецького р-ну Чернівецької області вилучили документацію районного проводу ОУН станом на осінь 1947 р. Заарештований у своїх зізнаннях вказував, що решта літератури та переписки, до 10 кг чистого паперу, були закопані у травні 1947 р. в землю у Копнівському лісі Сторожинецького р-ну. Влітку 1947 р. кущовий «Дорошенко» і його охоронець «Мороз» перенесли той ящик і закопали в іншу яму поблизу старого місця. Окрім цього, заарештований зазначав, що він також знав місце, де в одній із двох пляшок було сховано велику кількість фотографій учасників підпілля, які діяли на Буковині, а також частину карточок керівників із Станіславщини. Серед них були фото референта СБ КК «Йордана», провідника Коломийського окружного проводу ОУН «Бориса» та інших. Ці пляшки були закопані під деревом в Карпчівському лісі Вашківського р-ну [15, 251].

Обласне УМВС, реалізуючи отримані в ході слідства матеріали про теракт, який готувався проти секретаря Дрогобицького РК КП(б)У Котенка, арештувало 5 членів ОУН і прихильників із с. Солець Дрогобицького р-ну.

У результаті роботи із заарештованими оперативною групою обласного УМВС у районі лісового масиву біля села Мражниця, тепер частина м. Борислава Львівської області, в добре замаскованій криївці на схилі гірського потоку вилучено всю документацію СБ Дрогобицького надрайонного проводу ОУН, у тім числі партійні, комсомольські, профспілкові та ін. документи вбитих підпільниками осіб [10, 116].

Зрозуміло, що конспірувалися також місця перебування постою. Проживали разом тільки люди, які були безпосередньо пов'язані між собою організаційно та працювали постійно протягом тривалого часу (звено, група). Декільком організаційним звенам і групам заборонялося квартирувати разом. У важких умовах боротьби підпільникам доводилося перебувати у будинках місцевих мешканців. У цих випадках потрібно було особливо ретельно підбирати будинки для квартирування. Із власниками таких хат слід було налагоджувати добрі стосунки, перед сусідами, знайомими і навіть родичами господаря слід було ретельно конспіруватися. Особливо це стосувалося часу приходу і відходу. У розмовах із сусідами – виховувати (якщо не може це робити підпільник – покласти ці обов'язки на власника) [20, 177; 8, 42; 35, 36]. Постійно потрібно було звертати увагу, чи квартира не розконспірована. Якщо це відбулося, то у такій квартирі не можна було залишатися. Проте це не означало, що власника не можна було більше відвідувати чи зустрічатися з ним. Квартири поділялися на прохідні (для підпільників, які приходили для короткотермінового перебування) і спеціальні (для постійного перебування). Підпільники, які перебували у квартирах, повинні були самостійно забезпечити їх продуктами. До квартир рекомендували підходити конспіративно, розраховуючи на засідку. Із власниками потрібно було домовитися паролями, навіть якщо вони були добре знайомими. Заборонялося одночасно всім спати (коли один спав, інший – охороняв і навпаки). Цінні речі перед сном потрібно було ховати [20, 178–179; 8, 42–43]. Керівникам (провідник надрайону, організаційний, СБ, пропаганди, військовий, господарчий, УЧХ референти) відповідного організаційного звена заборонялося перебувати в одній криївці. Через недотримання цих правил концентрація керівних кадрів в одному місці призводила до особливо важких, навіть непоправних втрат. Так, 30 жовтня 1946 р. в с. Уличне Дрогобицького р-ну Львівської області через агентурне донесення загинув увесь керівний склад Дрогобицько-

го надрайонного проводу. Серед загиблих: командир ТВ 24 «Маківка» – «Богдан», «Щит», провідник Дрогобицького надрайонного проводу ОУН Орест Федун-«Ікар», «Орест», господарчий референт Дрогобицького надрайонного проводу ОУН «Сумний», провідник Дрогобицького районного проводу ОУН Теодор Баб'як-«Віктор», референт пропаганди Дрогобицького районного проводу ОУН Володимир Винницький-«Бенедь», заступник референта пропаганди Дрогобицького районного проводу ОУН Іван Івасівка-«Знак», провідник кущового проводу ОУН, колишній референт СБ підрайонного проводу ОУН Іван Матківський-«Граб», господарчий референта кущового проводу ОУН «Граба» Михайло Галик-«Ященко», друкарка Дрогобицького районного осередку пропаганди Марія Кришталь-«Леся» (отруїлася у криївці), станичний с. Уличне Василь Пилат-«Кавка» (загинув не у самій криївці, а у stodолі, розірвавшись гранатою в оточенні більшовиків), Василь Баб'як [35, 309–310; 9, 131–131зв.]. Таким чином, можна констатувати, наскільки болісно відбивалося недотримання правил конспірації підпільниками.

16 липня 1952 р. Тячівським окрввідділом МДБ були отримані дані про те, що Дану Івану Юрійовичу, мешканцю с. Новобарово Тячівського району Закарпатської області, відоме місце розташування підпільної криївки. Прийнятими заходами 23 липня 1952 р. в гірсько-лісистій місцевості Тячівської округи Закарпатської області на південно-західному схилі гори Стражул була виявлена криївка – зруб розміром 3Х4 метри і висотою 2 метри. При ретельному огляді встановлено: ця криївка належала провіднику Рахівського надрайонного проводу ОУН «Карпатському», який із групою підпільників зимував у ній упродовж 1951 – 1952 рр. У криївці знайшли рукописи, виконані особисто «Карпатським». Крім цього, у скрині, закопаній під підлогою криївки, виявили сумку із націоналістичною літературою і 60 патронів, рукописи конспектів підпільників «Говерлі» і «Карпатського», 2 елетроліхтарі, кухонний посуд, дві ножиці, машинку для стрижки, чотири примірники фотографій із «Бистрим», «Говерльою» та ін. [5, 26–27].

До значних організаційних таємниць підпільної організації належав стан каси. Відповідальні за касу зобов'язувалися записувати її стан у головній книзі. Головна книга, наявність грошей і квитанцій повинні зберігатися в безпечному місці. Водночас наголошувалося на неприпустимості зберігання згаданих речей там, де перебували самі підпільники. Кошти звена не дозволялося (лише незначну суму, призначену для дрібних закупівель) тримати у криївках, у яких мешкали. Остерігатися потрібно було і пошкодження грошей, що пізніше, при їх реалізації, могло розконспірувати людей, які користувалися ними. Підпільники, які

відповідали за касу, після отримання готівки, квитанцій, швидко їх ховали. Водночас записи про це повинні були вестися на окремих листках паперу із відповідним шифруванням. Головна касова книга велася лише рік, на наступний період заводилася нова. Записи із попередніх років у новозаведеній книзі заборонялося робити. Усі квитанції ретельно ховалися [34, 74]. Завідувач касою відповідав за її стан перед своїм безпосереднім керівником. Територіальні провідники відповідали за касу тією ж мірою, що й касири [34, 75]. Сувору відповідальність за касу покладалася на відповідних осіб. Покаранню підлягали наступні проступки: за знищення готівки внаслідок поганого зберігання, у випадку виявлення великої кількості готівки чи касової книги в житловій криївці чи в неконспіративному приміщенні, за розголошення стану чи місцезнаходження каси неконспіративним членам організації чи населенню [34, 75].

Як уже наголошувалось, недотримання правил конспірації призводило до втрат не лише у людських, але й матеріальних ресурсах. При цьому захоплені матеріальні цінності нерідко привласнювали собі бійці, які брали участь в операціях. Так, 22 серпня 1944 р. у лісі біля с. Нижні Гаї Дрогобицького р-ну Львівської області спецоргани захопили господарчого референта Дрогобицького обласного проводу ОУН Михайла Жешковича-«Руденка», «Славутича». При ньому були гроші та золоті речі [51, 72]. Натомість у кримінальній справі міститься протокол обшуку М. Жешковича від 25 серпня 1944 р., де зазначено таке: вилучили 487 рублів, 8188 польських злотих, радянський паспорт на ім'я Жешкович, 3 посвідчення особи (німецькі), 10 листків різноманітної переписки. Вилучені гроші одразу були передані у фінвідділ, натомість інформації про золоті речі не було жодної [3, 8, 14зв., 37, 39]. Ще один приклад захоплення каси Організації. 14 квітня 1949 р. чекістсько-військова група 7 стрілецької роти 215 стрілецького полку у кількості 15 солдат під командою лейтенанта Литвиненка, командира взводу цієї роти, проводячи пошук підпільників, виявили будинок. У ньому перебував В. Сидор-«Шелест» з охороною. В результаті бою 5 підпільників було вбито біля будинку при спробі прорватися, а один залишився у середині. Лейтенант Литвиненко вислав для огляду будинку з наступним захопленням чи знищенням підпільника, який залишився, молодшого сержанта Русина і рядового Михайла Леонтєва. Останній вбив пораненого підпільника з автомата, після чого почав огляд будинку. Він виявив дві пачки грошей по 10 тисяч рублів кожна, які взяв і заховав. Під час переходу у підрозділі М. Леонтєв одну пачку грошей (10 тис. руб.) віддав рядовому Миколі Аникину, а іншу залишив у себе. Протягом 17

і 18 квітня рядовий М. Леонт'єв неодноразово самовільно відлучався і повертався п'яним, що викликало підозру у командира роти. При огляді особистих речей М. Леонт'єва було виявлено і вилучено 9277 рублів, решту 723 руб. були втрачені [17, 3]. 19 квітня рядовий М. Аникин, побоюючись, що буде виявлено гроші і його покарають, здав командирю роти гроші (10 тис.руб.), отримані від М. Леонт'єва. Командир роти здав вилучені гроші у сумі 19277 рублів начальнику Перегінського РВ МДБ. Після цього рядовий М. Леонт'єв був підданий суду Військового трибуналу. Рядовий М. Аникин за співучасть у присвоєнні грошей заарештований на 15 діб арешту. У роту виїжджав командир полку полковник Комаринець, який по даному випадку із особовим складом роти провів бесіду. Вказану справу розглядав начальник внутрішніх військ МДБ СРСР українського округу генерал-майор Фадєєв та начальник політвідділу ВВ МДБ СРСР українського округу – полковник Прокоф'єв [17, 4–5]. Водночас розслідування виявило, що М. Леонт'єв і М. Аникин, крім грошей, вилучили: 3 золотих монети царської чеканки номіналом 5 рублів кожна, обідок жовтого металу від годинника, металевий ручний годинник. Вказані гроші і цінності були здані у дохід держави, а вказані солдати притягнені до кримінальної відповідальності. За повідомленням заступника начальника управління контррозвідки МД Київського військового округу полковника Ключева, який брав участь у цій же операції, рядовий Помазков присвоїв цінності, які у нього виявлені і вилучені: 14 золотих монет царської чеканки по 5 рублів кожна, 8 золотих австрійських монет, 5 золотих угорських монети, жіночий ручний золотий годинник із браслетом [17, 8]. Помазков також був притягнений до кримінальної відповідальності.

Конспірація стосувалася переходів, які здійснювали підпільники. Зокрема, перед цим він повинен був вивчити свою місцевість, постійно змінювати маршрути, тобто одним прийти, а іншим повертатися. Переходячи через село, потрібно було іти тим шляхом, яким мало ходили люди. При цьому зброю слід було мати наготові, звертати увагу на пагорби, кущі, мости, пусті будинки, після переходів через дорогу, траву, вологим ґрунтом при підході до квартири не залишати слідів. При зборі у дорогу підпільник не повинен посвячувати у цю таємницю тих, кому про це не потрібно знати (напряму руху, функціональні завдання, прихід до місця призначення). Заборонялося до місця призначення під'їжджати підводами. Потрібно було створити враження, що пішов у іншому напрямі від пункту призначення, а також навчитися користуватися ворожими способами транспорту і зв'язку [20, 179; 8, 44].

Примітна деталь: підпільники наголошували на необхідності конспірувати відбитки пальців особливо тим особам, які офіційно працювали в адміністрації, легально проживали, навчалися. Адже їх могли виявити і репресувати (таким особам потрібно роботу виконувати в гумових рукавичках, маскувати сліди) [35, 9]. Окремо розроблялися правила конспіративної поведінки підпільників у містах, при користуванні транспортом, підробними документами.

Суворій конспірації підлягала робота Служби безпеки. Адже, як зазначалося в інструктивному документі ОУН післявоєнного періоду, «робота Служби безпеки в підпільних умовах має першочергове значення, без революційної безпеки організація довго не вдержалася б». Значну увагу СБ приділяло внутрішній дисципліні та конспірації. Так, в організації зв'язку із агентурою працівники СБ зобов'язані були зберігати сувору конспірацію. Кожного агента, як правило, знав тільки один працівник СБ, у якого він перебував на зв'язку. У період німецької окупації для зв'язку широко використовувалися зв'язкові чи – в залежності від важливості агента – спецкур'єри. Із останніми агент направляв працівнику СБ у листі донесення, в окремих випадках зашифровані раніше встановленим кодом. У радянській дійсності, у зв'язку із активними агентурно-оперативними заходами органів НКВС по ліквідації таких зв'язкових, працівники СБ у більшості випадків практикували особистий зв'язок зі своїми агентами. Щоправда, від спецкур'єрів повністю не відмовилися. Працівники СБ повинні були суворо шифрувати кореспонденцію, звіти та методи діяльності. Водночас на працівників СБ покладали обов'язки розробляти заходи конспірації. При цьому наголошувалося на необхідності постійно доопрацьовувати методику конспірації. Крім загальноприйнятих правил конспірації, працівники СБ повинні застосовувати нові методи конспірації, щоб зробити можливим виконання своїх завдань. Особливої конспіративності вимагалося від працівників спецслужб, які могли говорити про поточні справи лише зі своїми діловими зверхниками. Розмова між працівниками СБ про справи вважалося грубим порушенням правил конспірації.

У веденні документації спецслужба повинна була зберігати особливу конспіративність. Зокрема, для того, щоб максимально обмежити витік інформації про свою діяльність, законспірувати керівних осіб, які надсилали кореспонденцію (могла потрапити у руки радянських спецслужб). Тому афішувати в службовій документації ім'я чи псевдо заборонялося, дозволялося вписувати лише цифровий номер [1, 29]. Заборонялося тримати протоколи допитів, розроблювані справи, картотеку, списки агентури, донесення агентів і звіти нижчих звен разом із поточною доку-

ментацією. Ці матеріали необхідно було зберігати окремо, а в деяких випадках за необхідності робити із них виписки. У житлових криївках, де розташовувалася СБ відповідного організаційно-територіального звена, могли зберігатися тільки матеріали, пов'язані із безпосередньо розроблюваною в даний час справою. Решта – ретельно ховалася [34, 75].

Усі інструктивні документи, присвячені методиці конспіративної роботи, розроблялися з урахуванням відповідної військово-політичної ситуації та були спрямовані на забезпечення вирішення поточних проблем. Однією з перших (у радянській дійсності) була розроблена інструкція «Конспірація підпільника (короткі вказівки)» (липень 1944 р.). Вона спрямована на врегулювання системи кадрового підпорядкування, правил шифрування та конспірування перебування на постоях [46, 30]. Пізніше есбісти розробили наступні документи: «Конспірація підпільників» [35, 98–100], «Конспіративні вказівки у відношенні до друзів» [8, 41–46; 20, 176–182], конспекти-довідники «Прийоми конспірації» [35, 134–151], брошура «Конспірація» (зміст: що таке конспірація; конспірація у житті і праці; конспірація в слові і поведінці; алібі; переносження; перевозження і переховування; шифр і код, ревізія, слідство, суд) [35, 1–31], конспірація (побудова організації, письмо, говоріння, зустрічі, зв'язок, криївка, постій, каса, СБ, міри покарання, конспірація підпільника; про шифри і коди) [35, 32–46], брошура «Мистецький український рух» (1. вступ; 2. таємна поведінка: мовчливість, поведінка, записки, письма, архіви, зв'язки і стрічі, ворожі агенти та нурці, інвігіляція, організування та виконування окремих завдань, перехід через кордон, поліційні доходження, трус та ув'язнення, судове слідство, розправа та побут у в'язниці) [35, 49–66], «Способи таємного порозуміння (шифри, коди, невидимі чорнила)» [35, 74–78], конспіративний вишкіл [35, 105–133], конспект-довідник М.Д. «Прийоми конспірації» (квітень 1949 р.) [35, 134–151], конспірація різного матеріалу на прикладі тем про садівництво, ремонт тракторів [35, 156–197], «Повищити революційну пильність, стаття, передрук» [35, 318–323] (автор – Я. Суکیل). Крім того, видавалися різноманітні перестороги для населення, щоб бути обережними перед провокаціями [35, 352–369]. Із загальними правилами конспірації у Карпатському краї були розроблені та пристосовані до відповідних умов основні засади конспірації, яких необхідно було дотримуватися в організаційній роботі [29, 220].

Служба безпеки не тільки наглядала за дотриманням правил конспірації, але й ретельно аналізувала причини втрат підпілля. За результатами аналізу виробляла заходи, яких потрібно було вжити для уникнення зайвих втрат. Так, в інструкції референта СБ Станиславівського

окружного проводу ОУН 20 травня 1947 р. (захоплений під час операції у Тисменицькому р-ні) зазначалося: «... В період більшовицького натиску загинула велика кількість людей при різних обставинах, в основному на місцях, бункерах, криївках і квартирах, з причин несерйозного відношення загиблих до справи конспірації у своїх рухах. В більшості випадків працівники СБ, зв'язкові кур'єри, які мають примітивні криївки, не могли пережити тяжкий «час», віддалися повністю на сприятливу ситуацію. Кожний провідник на своїй посаді зобов'язаний турбуватися і думати за своїх підопічних не тільки під час виконання ними доручень, а також у відношенні забезпечення відповідними приміщеннями і сховками». Для недопущення повторення подібних речей наказувалося: «Побудувати незалежні місця для окремих організацій і людей. Будівництво бункерів здійснювати силами тих, які в них повинні знаходитися». Крім цього, заборонялося підпускати будь-кого до криївки. Усі заходи, які могли призвести до розконспірації, повинні були проводитися за межами криївки [13, 80].

На Службу безпеки покладалася робота із забезпечення конспіративності в роботі підпілля. Приділялася увага періодичній зміні псевдонімів, криптонімів місцевостей, проводів. Для оперування у конкретній місцевості підпільником обирався певний псевдонім. У документації назви округ, надрайонів, районів кодувалися цифрами, шифрованими назвами. Відповідні зашифровані назви застосовувалися для позначення територій, наприклад «Замок» – УПА «Захід», «Степ» – Тернопільська область, «Басейн» – Словаччина тощо. Восени 1950 р. діяли наступні цифрові позначення у Карпатському краї: 40 крайового проводу; округ 41 Дрогобицької, 42 Калуської, 43 Станиславівської, 44 Коломийської, 45 Чернівецької. До речі, це часто зазнавало змін. Так, у серпні 1951 р. «Сірий» говорив, що позначення округ ОУН пішли навпаки, тобто 41 Чернівецька, 42 Коломийської, 43 Станиславівської 44 Калуської, 45 Дрогобицької.

Кодуванню підлягали також і організаційно-територіальний поділ всередині округ. Так, Станиславівський надрайон (I «Донбас»): Галицький (ч. 1), Станиславівський (ч. 2), Лисецький (ч. 3), Богородчанський (ч. 4) райони; Товмацький (Тлумацький) (надрайон II): Жовтневий (Єзупільський) (ч. 5), Тисменицький (ч. 6), Товмацький (Тлумацький) (ч. 7), Отинійський (ч. 8) райони; Надвірнянський (надрайон III «Верховина»): Солотвинський (ч. 9), Ланчинський (ч. 10), Надвірнянський (ч. 11), Яремчанський (ч. 12) райони [45, 18].

Новостворену Дрогобицьку округу (24) поділено на три надрайони: Стрийський (I), Дрогобицький (II), Самбірський (III, «Кіндратів») [52,

34, 111; 32, 17; 41, 267]. Після проведення структурної реорганізації (літо 1947 р.) Дрогобицька округа почала складатися з чотирьох надрайонів: Дрогобицького (I) [38, 392–462; 40, 224], Самбірського (II) [38, 93–95; 40, 22], Стрийського (IV), Турківського (III) [24, 4; 28, 301; 32, 17, 201]. Після створення у березні 1945 р. Калуська округа ОУН (23) складалася із трьох надрайонів: Долинського (II), Журавненського (III), Калуського (I) [16, 144; 18, 152; 39, 200]. Реорганізована Коломийська округа ОУН (21) складалася із трьох надрайонів: Городенківського (III), Коломийського (I): Коломийський районний провід ОУН (I), Косівського (II): Косівський районний провід ОУН (5) [27, 218; 21, 50; 26, 93; 36, 71]. Буковинська округа ОУН (20) поділялася на три надрайони: Гірський (Вижницький) (III), Запрутський (Заставнянський) (II) і Чернівецький (I) [39, 150–150зв., 201; 16, 103, 237]. Новостворена Станиславівська округа (22) ОУН складалася із трьох надрайонів: Надвірнянського (III), Станиславівського (I), Товмачського (II) [11, 98; 23, 2; 25, 177; 16, 144].

Відповідне кодування мали структури ВО 4 «Говерля» – Чернівецький тактичний відтинок (ТВ) 20, Коломийський ТВ 21 «Гуцульщина», Станиславівський ТВ 22 «Чорний ліс», Калуський ТВ 23 «Магура», Дрогобицький ТВ 24 «Маківка», Закарпатський ТВ 25 «Срібна» [48, 53].

Під криптонімами фігурували важливі заходи й тактичні прийоми підпілля: «Троя» – створення позицій у містах, «Сад» – робота у навчальних закладах, «Фенікс» – збереження кадрів, «Комаха» – підготовка до війни, «Піонер» – кадри для Сходу, «Нечай» – конспірація, «Інститут» – легальні осередки ОУН тощо. Наприкінці 1940-х років активно розроблялися і втілювалися тактичні схеми: «Дашбог» – перехід в глибоке підпілля, збереження кадрів, глибока конспірація діяльності; «Олег» – активна націоналістична робота серед легально проживаючої молоді, підбір і підготовка із числа її кадрів ОУН; «Орлик» – поширення націоналістичної діяльності на Східні області України [31, 202].

Періодично у підпіллі проводилися чистки рядів, в результаті яких розконспірованих осіб легалізували (переважно це відбувалося під видані урядові постанови про помилування), декого, хто не мав цінності для організації, виключали із членів ОУН і переводили у симпатики. У період радянсько-німецької війни траплялися випадки, коли розконспірованих людей відправили у формуванні відділів УПА [30, 33].

У системі підпілля загалом все було пов'язано. Особливо добре усі слабкі місця показувала зима, яка несла додаткові випробування для підпільників. У першу чергу, зима призводила до втрат підпільників, які гинули внаслідок поганої підготовки до неї. Підпільники належно не забезпечували себе продуктами, не були підготовлені морально, не мали

добрих криївок і, головне, не вміли конспіруватися. Підпільникам доводилося вчитися на власних помилках. Досвід, здобутий, без перебільшення, кров'ю, у подальшому повинен був допомогти пережити зиму за мінімальних втрат у людських і матеріальних ресурсах.

Наголошувалося на конспіративних заходах з настанням тієї чи іншої події. Наприклад, особливої підготовки потребувала підготовка до зимівлі: «1. У зв'язку із наближенням зими потрібно налагодити добрий зв'язок. Дав своїм бойовикам завдання знайти місце для мертвого пункту, де зв'язкові будуть зустрічатися один раз у місяць; у зв'язку із новими методами роботи, про які Ви вже знаєте і які очевидно передав уже на територію, потрібно звернути особливу увагу на роботу кущових інформаторів. Зараз робота кущових інформаторів сама важлива і основна. 3. Звернути увагу на конспірацію зимових квартир, щоб із-за глухості не було жертв. 4. Зимою заборонялося пересуватися цивільними зв'язками – тільки мертвими пунктами» [14, 194]. 5. Тільки у випадку дуже сильних більшовицьких операцій можна порушити звітність і пункти. 6. Слідкувати за колективізацією. Даний документ підписаний «Денисом» 9.11.1947 р. [14, 194].

На завершальному етапі боротьби провідник Карпатського крайового проводу ОУН Микола Твердохліб-«Грім» на двох нарадах, які проводив у 1952 р., з метою конспірації дав основні вказівки: 1) припинити бойові акції; 2) зупинити розповсюдження пропаганди; 3) дотримуватися конспірації; 4) підтримувати між собою зв'язок, але конспірувати один від одного територію, на якій переховувалися [6, 251–252; 7, 266–268].

Водночас за порушення правил конспірації в залежності від того, які це мало наслідки, у підпіллі застосовували наступні форми покарання: а) вказівки; б) вказівки із доганою; в) вказівки попередженням; г) пониження чи усунення із організаційної посади; д) організаційний суд. Організаційний суд скликався з метою засудження винуватого за невиконання правил конспірації, проти якого були висунуті усі чотири міри покарання. Суд відбувався на основі «Правил судочинства в ОУН» [34, 76; 35, 37]. Проте найчастіше у випадках необережності керівник спочатку повинен був вчити підлеглих, а при повторенні розконспірації – карати [20, 182; 8, 46].

Висновки. Конспірація стосувалася усіх без винятку сфер підпільного життя. Засади та методи конспірації розроблялися націоналістами на основі власного досвіду та корегувалася і доопрацьовувалися відповідно до умов боротьби. Паралельно із розробленими засадами конспірації існувала чітка вимога щодо дотримання правил конспірації. Роз-

робка, впровадження і контроль за дотриманням конспірації забезпечували життєздатність підпілля. Усе це сприяло збереженню людських та матеріальних ресурсів, а відтак – тривалість боротьби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк Я. Діяльність служби безпеки ОУН. Історико-краєзнавче видання / Ярослав Антонюк. – Луцьк : Волинська книга, 2007. – 176 с.
2. Архів управління Служби безпеки України у Львівській області (далі – АУСБУЛО). – Спр. П-25414. – 405 арк.
3. АУСБУЛО. – Спр. П-24076. – 157 арк.
4. АУСБУЛО. – Спр. П-31129. – 281 арк.
5. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 35 (1960). – Спр. 14. – 190 арк.
6. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 19 (1959). – Спр. 6. – 286 арк.
7. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 19 (1959). – Спр. 8. – 298 арк.
8. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 31 (1959). – Спр. 1. – 75 арк.
9. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 32 (1960). – Спр. 5. – 220 арк.
10. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 32 (1960). – Спр. 6. – 192 арк.
11. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 55 (1953). – Спр. 6. – Т. 1. – 435 арк.
12. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 56 (1953). – Спр. 4. – Т. 3. – 358 арк.
13. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 56 (1953). – Спр. 6. – Т. 3. – 286 арк.
14. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 57 (1953). – Спр. 1. – Т. 5. – 242 арк.
15. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 58 (1953). – Спр. 1. – Т. 1. – 265 арк.
16. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 58 (1953). – Спр. 11. – 308 арк.
17. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 2. – 302 арк.
18. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4. – 258 арк.
19. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 7. – Т. 2. – 244 арк.
20. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 65 (1953). – Спр. 4. – 275 арк.
21. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 90 (1951). – Спр. 66. – 596 арк.
22. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1. – 516 арк.
23. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 98 (1954). – Спр. 1. – Т. 1. – 324 арк.
24. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 98 (1954). – Спр. 6. – 94 арк.
25. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 98 (1954). – Спр. 7. – 229 арк.
26. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 98 (1954). – Спр. 9. – 115 арк.
27. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 99 (1954). – Спр. 15. – 305 арк.
28. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 99 (1954). – Спр. 16. – 355 арк.
29. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 8. – 381 арк.
30. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 50970. – Т. 1. – 296 арк.
31. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 8. – 330 арк.
32. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9. – 336 арк.
33. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 16. – 393 арк.
34. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 17. – 350 арк.
35. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 59. – 369 арк.
36. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 61. – 250 арк.
37. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 78. – 462 арк.

-
38. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 4. – 200 арк.
 39. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 13. – 492 арк.
 40. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 21. – 292 арк.
 41. ГДА СБУ. – Ф. 65. – С. 7443. – 328 арк.
 42. Кентій А. В. Нарис боротьби ОУН-УПА в Україні (1946 – 1956 рр.) / А. В. Кентій. – К. : Інститут історії України НАН України, 1999. – 111 с.
 43. Кентій А. В. Українська повстанська армія в 1944 – 1945 рр. / А. В. Кентій. – К. : Інститут історії України НАН України, 1999. – 220 с.
 44. Киричук Ю. Український національний рух 40-50-х років ХХ століття : ідеологія та практика / Ю. Киричук. – Львів : Добра справа, 2003. – 464 с.
 - Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 22 : Станиславівська округа ОУН: документи і матеріали 1945 – 1951 / [упоряд. Дмитро Проданик, Степан Лесів]. – Київ ; Торонто : [б.в.], 2013. – 1376 с.
 45. Матеріали та документи Служби безпеки ОУН(Б) у 1940-х рр. / [упоряд. Лисенко Олександр, Іван Патриляк]. – К. : Інститут історії України НАН України, 2003. – 254 с.
 46. Русначенко А. М. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках / А. М. Русначенко. – К. : Університетське видавництво «Пульсари», 2002. – 519 с.
 47. Сергійчук В. Український здвиг: Прикарпаття. 1939 – 1955 рр. / В. Сергійчук. – К. : Українська Видавнича Спілка, 2005. – 840 с.
 48. Содоль П. Українська Повстанча армія 1943–1949. Довідник другий / Петро Содоль. – Нью-Йорк : [б.в.], 1995. – 295 с.
 49. Український національно-визвольний рух на Прикарпаття в ХХ столітті. Документи і матеріали / [відп. ред. проф. Микола Кугутяк]. – Том. 2. – Книга 1 (1939 – 1945). – Івано-Франківськ : КПФ «ЛІК», 2009. – 600 с.
 50. ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 156. – 176 арк.
 51. ЦДАВО України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 67. – 381 арк.

Статтю подано до редакції 14.10.2013 р.